

GLOSY

Dr Rafał Pasternak

Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie
ORCID: 0000-0003-3938-2686
e-mail: rpasternak@alk.edu.pl

Marta Kost

Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie
e-mail: marta.kost@op.pl

Magda Kacprzak-Waśkowska

Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie
e-mail: kacprzak.waskowska@gmail.com

Glosa do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z 31.05.2022 r., sygn. akt I SA/Gd 86/22

Commentary on the judgment of the Administrative Court in Gdańsk
of 31 May 2022, I SA/Gd 86/22

Streszczenie

Przedmiotem glosy jest analiza i ocena wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z 31.05.2022 r., sygn. akt I SA/Gd 86/22, w którym Sąd uchylił decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w Gdańsku ustalającą zobowiązanie podatkowe w podatku od spadków i darowizn. Sąd, uchylając zaskarżoną decyzję, zwrócił uwagę na błędy poczynione przez organ w ustaleniach faktycznych dotyczących wielkości przekazanej darowizny, skutkujące zawyżeniem wielkości ustalonego zobowiązania podatkowego. O ile samo rozstrzygnięcie organu podatkowego rzeczywiście należało uznać za wadliwe, to w ocenie autorów przyczyny tej wadliwości leżały nie w ustaleniach odnoszących się do wielkości przekazanej darowizny, a w przekonaniu, że w stanie faktycznym będącym przedmiotem rozstrzygnięcia w ogóle do darowizny czy też nabycia przez skarżącą jakiegokolwiek majątku doszło. Na kanwie sprawy będącej przedmiotem glosowanego orzeczenia dokonano również krytycznej analizy wyrażonych przez Sąd poglądów odnoszących się do zdarzeń determinujących powstanie obowiązku podatkowego w podatku od spadków i darowizn, które w ocenie autorów nie mają pokrycia w obowiązujących przepisach kształtujących przedmiot opodatkowania w niniejszym podatku.

Słowa kluczowe: podatek od spadków i darowizn, subrogacja, opodatkowanie darowizny

Abstract

The subject of the gloss is the analysis and assessment of the judgment of the Administrative Court in Gdańsk of 31 May 2022, I SA/Gd 86/22, in which the Court repealed the decision of the Director of the Tax Administration Chamber in Gdańsk determining the tax liability in the inheritance and gift tax. In repealing the appealed decision, the Court drew attention to the mistakes made by the authority in the factual findings regarding the amount of the donation made, resulting in an overestimation of the amount of the tax liability determined. While the decision of the tax authority itself should indeed be regarded as defective, in the opinion of the authors, the reasons for this defect did not lie in the arrangements relating to the amount of the donation made, but in the belief that in the factual situation which is the subject of the decision, the donation or acquisition of any property by the complaint took place at all. Based on the case, which is the subject of the ruling in question, a critical analysis of the views expressed by the Court was also carried out regarding the events determining the occurrence of the tax obligation in the inheritance and gift tax, which, in the opinion of the authors, are not covered by the applicable regulations shaping the subject of taxation in this tax.

Keywords: inheritance and gift tax, subrogation, taxation of gift

JEL: K34

Zarys sprawy oraz teza wyroku

W sprawie stanowiącej przedmiot rozstrzygnięcia skarżąca i jej mąż zawarli umowę kredytu zabezpieczonego na nieruchomości, która w dniu zawarcia tejże umowy stanowiła własność skarżącej. Własność obciążonej nieruchomości została następnie przeniesiona w drodze darowizny na brata skarżącej, świadomego, że nabyta nieruchomość jest obciążona hipoteką stanowiącą zabezpieczenie kredytu zaciągniętego przez małżonków. W związku z powstałymi opóźnieniami w spłacie zobowiązań kredytowych brat skarżącej dokonał przelewu pod tytułem „darowizna” na techniczne konto bankowe skarżącej w celu uregulowania powstałych zaległości i uniknięcia egzekucji z nieruchomości będącej wówczas jego własnością. Tym samym brat skarżącej w postaci bezpośredniej wpłaty dokonanej na rzecz wierzyciela zrealizował zobowiązanie skarżącej i jej męża z tytułu zaległych rat kredytu hipotecznego, czego – jak twierdziła w trakcie postępowania podatkowego sama skarżąca – nie była świadoma, ani nie wyrażała na to zgody.

Na tle tak zarysowanego stanu faktycznego powstał spór o kwalifikację prawną wydatku poniesionego przez brata skarżącej. Organy podatkowe uznały świadczenie za darowiznę, z wszelkimi tego skutkami podatkowymi wynikającymi z ustawy o podatku od spadków i darowizn. Z takim stanowiskiem zgodził się również Sąd. Odnosząc się do argumentacji strony, jakoby ta nie miała świadomości o spełnionym przez jej brata świadczeniu pieniężnym, co jednoznacznie implikowało brak możliwości wyrażenia oświadczenia woli o przyjęciu darowizny, Sąd wskazał, że „**Powstanie obowiązku podatkowego przy nabyciu rzeczy w wyniku umowy darowizny zawartej bez przewidzianej prawem formy ustawodawca wiąże wyłącznie z zachowaniem darczyńcy** (podkreślenie autorów), a nie z zachowaniem obdarowanego. Samo dysponowanie środkami pieniężnymi darczyńcy stanowi przejaw otrzymania darowizny i determinuje moment powstania obowiązku podatkowego”.

Przytoczna teza w ocenie autorów budzi zasadnicze wątpliwości. Po pierwsze, samo zachowanie jednego podmiotu w oderwaniu od zachowania innego podmiotu nie jest i w żadnych okolicznościach nie może być zdarzeniem powodującym powstanie obowiązku podatkowego w sytuacji, gdy obowiązek ten stanowi rezultat zawarcia umowy, tak jak jest w przypadku podatku od spadków i darowizn.

Po drugie, dysponowanie środkami pieniężnymi przez brata skarżącej nie stanowi okoliczności jakkolwiek przesądzającej o rodzaju stosunku prawnego łączącego go z podatniczką, czy też w jakikolwiek sposób delimitującej darowiznę od innych czynności cywilnoprawnych, czy też, ujmując rzecz szerzej, zdarzeń cywilnoprawnych, które również mogłyby skutkować otrzymaniem przez skarżącą określonego przysporzenia majątkowego (przy założeniu, że w ogóle w do takiego przysporzenia doszło).

Po trzecie, Sąd, dokonując oceny działań organów podatkowych, nie uwzględnił wszystkich istotnych okoliczności rozpatrywanej sprawy. W szczególności zaś pominięto istotną dla oceny skutków podatkowych analizowanego zdarzenia okoliczność przejęcia przez brata skarżącej wierzycielności wynikającej z umowy kredytu w zakresie, w jakim spłacił on

zadłużenie kredytowe swojej siostry. Ta ostatnia kwestia zasługuje na szczególną uwagę, bowiem brak jest wypracowanej linii orzeczniczej dotyczącej kwalifikacji podatkowej sytuacji, w której osoba trzecia spłaca zobowiązanie kredytowe dłużnika w celu uniknięcia egzekucji z nieruchomości obciążonej hipoteką, wchodząc tym samym z mocy ustawy w prawa wierzyciela. Naczelny Sąd Administracyjny wypowiadał się natomiast w sprawie zbliżonej co do zaistniałych okoliczności faktycznych, tj. oceniał skutki podatkowe spłaty kredytu przez jednego ze współdłużników kredytowych¹. Sąd w niniejszym wyroku jednoznacznie podkreślił, że o ile samo świadczenie polegające na spłacie zadłużenia wynikającego z umowy kredytu może być uznane za darowiznę i tym samym podlegać podatkowi od spadków i darowizn, to już niniejsze świadczenie spełnione przez współdłużnika odpowiedzialnego solidarnie należy traktować odmiennie. Jak podkreślał w uzasadnieniu przytoczonego wyroku NSA: „gdy dochodzi do sytuacji, gdy strona zobowiązania solidarnego spłaca całość zadłużenia bez zamiaru czynienia tego w celu obdarowania pozostałych stron tego zobowiązania, a jedynie w celu zwolnienia się z długu, poprzez samą zapłatę całości, czy też części zobowiązania solidarnego, nie może dojść do obdarowania kogokolwiek”. Sąd zwrócił również uwagę na to, że dłużnik, który spłacił dług, ma w okresie do przedawnienia wobec pozostałych dłużników roszczenia o zapłatę. Innymi słowy spłata przez jednego ze współdłużników powoduje uwolnienie od długu wszystkich pozostałych, jednocześnie kształtując roszczenie o zapłatę po stronie spłacającego. Wydaje się zatem, że w głosowanym orzeczeniu Sąd również powinien dostrzec, że spłata części kredytu hipotecznego wywołała nie tylko skutek polegający na zaspokojeniu wierzycielności banku, ale również nabycie tejże wierzycielności przez osobę trzecią dokonującą zapłaty, co nie pozostaje bez znaczenia dla podatkowej kwalifikacji analizowanego stanu faktycznego.

Wszystkie powyżej wskazane przyczyny skutkowały błędną kwalifikacją prawną świadczenia brata skarżącej jako darowizny, a tym samym błędnym ustaleniem, że w niniejszej sprawie powstało zobowiązanie podatkowe w zakresie podatku od spadków i darowizn.

Darowizna jako przedmiot opodatkowania oraz zdarzenie determinujące powstanie obowiązku podatkowego w podatku od spadków i darowizn

Zgodnie z definicją legalną obowiązek podatkowy jako pierwotna forma stosunku prawnopodatkowego łączącego wierzyciela i dłużnika podatkowego powstaje w związku z zaistnieniem „zdarzenia” określonego w ustawach podatkowych². Tym samym to, kiedy powstaje obowiązek podatkowy i na kim spoczywa, wynika z regulacji ujętych w aktach prawnych wskazujących jakieś konkretne zdarzenie faktyczne, które powoduje powstanie owego obowiązku (Popławski, 2024, nb. 6). Takimi aktami prawnymi są ustawy podatkowe kształtujące poszczególne elementy konstrukcji podatku, w tym przedmiot opodatkowania³, którego istotą jest właśnie ujęcie w hipotezie normy prawa podatkowego określonej sytuacji

faktycznej bądź prawnej, której powstanie determinuje zawiązanie stosunku prawnopodatkowego (Nykiel, 2003, s. 233). Innymi słowy, zaktualizowanie się zdarzenia zdefiniowanego w ramach ustawy podatkowej jako przedmiot podatku powoduje powstanie obowiązku podatkowego w tymże podatku. Przedmiot podatku obejmuje zatem działania i zdarzenia, które „rodzą” obowiązek podatkowy (Mastalski, 1985, s. 206 i n.). Wspomniane sytuacje faktyczne bądź prawne mają różnorodny charakter. „Obowiązkowi podatkowemu może więc podlegać zawarcie umowy, skutki prawne z niej wynikające, ale również zdarzenia w żaden sposób niezwiązane z powstaniem, ustaniem bądź modyfikacją stosunków cywilnoprawnych” (Pasternak, 2015, s. 1082). Opodatkowaniu może podlegać również swoista kombinacja wskazanych okoliczności, z czym mamy do czynienia chociażby w przypadku podatku od spadku i darowizn, w ramach którego przedmiotem opodatkowania jest nabycie przez osoby fizyczne własności rzeczy znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub praw majątkowych wykonywanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tytułem m.in. darowizny⁴. Zgodnie z cytowanym przepisem zdarzeniem podlegającym opodatkowaniu jest zatem zawarcie umowy darowizny, na podstawie której dochodzi do rozporządzenia mieniem (nabycie mienia przez darczyńcę), tj. wywołującej skutek prawny, o którym mowa w art. 155 § 1 k.c.⁵ Na przedmiot opodatkowania w podatku od spadku i darowizn składa się więc szereg zdarzeń faktycznych i prawnych, w ramach których należy wymienić: złożenie zgodnych oświadczeń woli stron powodujących zawarcie umowy darowizny, spełnienie przyrzeczonego świadczenia (w przypadku, gdy niniejsze oświadczenia nie zostały złożone w przewidzianej prawem formie) i w końcu przeniesienie własności rzeczy bądź praw na obdarowanego (przysporzenie majątkowe) kosztem majątku darczyńcy. Dopiero łączne urzeczywistnienie niniejszych okoliczności skutkuje powstaniem obowiązku podatkowego. Jako że wskazane zdarzenia mogą występować w różnych punktach w czasie, a istnienia obowiązku podatkowego nie należy domniemywać (Dębowska-Romanowska, 2010), ustawodawca zdecydował się na doprecyzowanie momentu jego powstania. Zgodnie z regułą wynikającą z przepisu art. 6 ust. 1 pkt 4 u.p.s.d. moment powstania obowiązku podatkowego związany jest z zaistnieniem skutku rozporządzającego umowy darowizny, co w przypadku, gdy umowa nie jest zawarta w przewidzianej prawem formie, wymaga określonego zachowania darczyńcy, tj. wykonania umowy poprzez spełnienie przyrzeczonego świadczenia. O ile zatem – tak jak stwierdził Sąd w głosowanym orzeczeniu – zachowanie darczyńcy determinuje moment powstania obowiązku podatkowego, to samoistnie nie przesądza jednak o jego istnieniu. Zawiązanie w tym konkretnym przypadku stosunku zobowiązania podatkowego wymagałoby ziszczenia się wszystkich wspomnianych okoliczności składających się na przedmiot opodatkowania, w tym również oświadczenia woli drugiej strony umowy (obdarowanego).

Ustalenie, że brat skarżącej rozdysonował swoimi środkami pieniężnymi poprzez dokonanie przelewu na konto techniczne banku, spłacając tym samym część długu skarżącej, nie jest zatem wystarczające do pozytywnej weryfikacji powstania obowiązku podatkowego w podatku od spadków

i darowizn. Niezbędna jest ponadto prawidłowa kwalifikacja zdarzenia, w ramach którego brat skarżącej dokonał rozporządzenia swoim majątkiem. Konsekwencją spełnienia przyrzeczonego świadczenia, o którym mowa w art. 890 § 1 k.c., jest bowiem wyłącznie konwalidacja (uzdrowienie) istniejącej już umowy darowizny, a nie jej zawarcie (zob. Wolter i in., 2020, s. 425). Przepis art. 890 § 1 k.c. literalnie wskazuje, że „zawarta” bez dochowania przewidzianej ustawą formy umowa darowizny staje się ważna. Chodzi zatem o umowę już istniejącą, choć niewywołującą skutków prawnych z niej wynikających. Wykonanie świadczenia ma zatem charakter następczy w stosunku do zawarcia umowy, z którego to świadczenie wynika. Innymi słowy, dopuszczalność zakwalifikowania zachowania brata skarżącej (spłaty jej zadłużenia) jako świadczenia stanowiącego wykonanie umowy darowizny jest konsekwencją uprzedniego zawarcia takiej umowy.

Tym samym organy podatkowe, chcąc wykazać zaistnienie obowiązku podatkowego w podatku od spadków i darowizn, powinny w pierwszej kolejności ustalić, czy doszło między skarżącą a jej bratem do zawarcia umowy darowizny, a dopiero w dalszej kolejności ustalać okoliczności związane z jej wykonaniem. Brak zgodnych oświadczeń woli stron oznacza bowiem, że przelew dokonany przez brata skarżącej nie może być kwalifikowany jako wykonanie przyrzeczonego świadczenia, nie istnieje bowiem umowa, która podlegałaby wykonaniu.

Odrębną kwestią pozostaje to, w jaki sposób niniejsze oświadczenia woli stron zostały złożone. Czy chęć zawarcia umowy została wyrażona *expressis verbis*, czy być może w jakikolwiek inny sposób, który sugerowałby, że doszło do przyjęcia przysporzenia przez obdarowanego. Nie można jednak niniejszej kwestii pominąć poprzez przyjęcie argumentacji, jakoby powstanie obowiązku podatkowego przy nabyciu rzeczy w wyniku umowy darowizny zawartej bez przewidzianej prawem formy ustawodawca wiąże wyłącznie z zachowaniem darczyńcy, a nie z zachowaniem obdarowanego. Zachowanie jednej strony umowy (darczyńcy) wskazujące na złożenie oświadczenia woli o obdarowaniu drugiej strony może być postrzegane wyłącznie jako oferta jej zawarcia, obdarowanie zaś nastąpi tylko wtedy, gdy oferta zostanie przyjęta (Mularski, 2022). Dysponowanie środkami pieniężnymi przez brata skarżącej mogłoby zatem wskazywać co najwyżej na złożenie oferty zawarcia umowy darowizny, która sama w sobie nie jest zdarzeniem powodującym powstanie obowiązku podatkowego w podatku od spadków i darowizn.

Innymi słowy wyłączne zachowanie jednej strony (w tym przypadku darczyńcy) nie może spowodować powstania z jednej strony stosunku cywilnoprawnego, z drugiej zaś zobowiązania podatkowego stanowiącego jego prawną konsekwencję. W świetle poczynionych uwag niejasne i zaskakujące jest więc stwierdzenie, które padło – być może niefortunnie – w uzasadnieniu do głosowanego orzeczenia, jakoby w rozpoznawanej sprawie nie została zawarta umowa darowizny. Taka konstatacja zamyka bowiem jakąkolwiek możliwość ustalania zobowiązania podatkowego z tytułu podatku od spadków i darowizn w stanie faktycznym będącym przedmiotem rozstrzygnięcia.

Wpływ subrogacji na możliwość powstania obowiązku podatkowego w podatku od spadków i darowizn

O ile kwestia kwalifikacji prawnej wydatku dokonanego przez brata skarżącej na poczet jej zobowiązania kredytowego wobec banku jest elementem spornym, to niewątpliwie poza sporem pozostaje sam fakt poniesienia tego wydatku, jak również skutki prawne z niego wynikające, które mają swoje umocowanie w regulacjach kodeksowych. Otóż zgodnie z przepisem art. 518 § 1 pkt 1 k.c. osoba trzecia, która spłaca wierzyciela, nabywa spłaconą wierzytelność do wysokości dokonanej zapłaty, jeżeli płaci cudzy dług, za który jest odpowiedzialna osobiście albo pewnymi przedmiotami majątkowymi. Jest to swoistego rodzaju wzmocnienie niedostatecznej ochrony, jaką posiada osoba trzecia, która spłaca cudzy dług, jednocześnie nie czyniąc tego na podstawie umowy zawartej z dłużnikiem. W momencie zaspokojenia wierzyciela stosunek zobowiązaniowy nie ulega wygaśnięciu, a trwa dalej jedynie ze zmienionym podmiotem po stronie wierzyciela (Radwański & Olejniczak, 2020, s. 407). Hipoteza cytowanego przepisu odpowiada zatem w pełni okolicznościom analizowanej sprawy. Brat skarżącej spłacił bowiem część długu skarżącej w celu uniknięcia odpowiedzialności wynikającej z zabezpieczenia hipotecznego. Bez wątplenia zatem nabył on wierzytelność banku w stosunku do skarżącej w zakresie dokonanej spłaty. Podstawowy problem, który rysuje się w związku z zaistnieniem okoliczności, o których mowa w cytowanym przepisie art. 518 § 1 pkt 1 k.c., sprowadza się do ustalenia, czy zapłata na podstawie, której dochodzi do tzw. subrogacji, może być równocześnie kwalifikowana jako świadczenie wynikające z zawartej umowy darowizny. Innymi słowy, czy jest możliwe obdarowanie kogoś i jednocześnie nabycie wierzytelności wobec tej osoby w ramach jednego i tego samego zdarzenia cywilnoprawnego?

Analiza tak zarysowanego problemu wymaga odniesienia się do elementów przedmiotowo istotnych dla umowy darowizny. Zgodnie z jej definicją kodeksową darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swojego majątku. Darczyńca nie otrzymuje zatem żadnego przysporzenia majątkowego, które wynikałoby z zawartej umowy darowizny. Świadczenie na rzecz obdarowanego następuje natomiast zawsze kosztem majątku darczyńcy i traktowane jest jako swoistego rodzaju akt szczodrości (Gawlik, 2014), stanowiący zarówno główną przyczynę podjęcia niniejszej czynności⁶, jak i element definicji darowizny jako takiej. Innymi słowy „darowizna prowadzi więc z jednej strony do zmniejszenia majątku darczyńcy, a z drugiej strony do powiększenia aktywów majątkowych obdarowanego lub do zmniejszenia jego pasywów” (Radwański & Panowicz-Lipska, 2019, s. 71). Darowizny dokonuje się wyłącznie po to, aby nastąpiło przysporzenie na rzecz innej osoby (obdarowanego), bez żadnego ekwiwalentu (Wolter i in., 2020, s. 149–150, 341, 425).

Zgodnie z wyżej przytoczoną definicją darowiznę klasyfikuje się jako czynność prawną kauzalną, nieodpłatną oraz przysparzającą. Żadna z wymienionych cech nie koreluje ze zdarzeniem stanowiącym element stanu faktycznego ustalo-

nego przez organy podatkowe w analizowanej sprawie. O jakimkolwiek przysporzeniu możemy bowiem mówić wyłącznie w kontekście brata skarżącej (tj. domniemanego darczyńcy), który w zamian za dokonaną zapłatę, stosownie do dyspozycji wynikającej z art. 518 § 1 pkt 1 k.c., nabył spłaconą wierzytelność, oraz banku, który uzyskał przysporzenie pod postacią wspomnianej zapłaty. Biorąc pod uwagę zaistniałe okoliczności, podmiotem nieprzysporzonym pozostała natomiast wyłącznie skarżąca, która jako jedyna powinna doświadczyć zmian w sferze swojego majątku przy założeniu, że rzeczywiście zostałaby obdarowana. W realiach sprawy nie doszło bowiem do zmniejszenia pasywów skarżącej, a jedynie do zmiany podmiotowej po stronie wierzyciela. Stan majątku skarżącej pozostał taki sam jak przed dokonaniem zapłaty, co definitywnie wyklucza przysporzenie charakteryzujące się właśnie przesunięciem majątkowym do majątku innego podmiotu (Sokołowski, 2009, s. 60–61). Skoro nie nastąpiło przysporzenie, to też nie może być mowy o tym, czy miało ono charakter odpłatny czy też zaistniało pod tytułem darmym.

Tak jak już zaznaczono powyżej, podstawową przyczyną zawarcia umowy darowizny jest chęć obdarowania innego podmiotu. Z poczynionych przez organy podatkowe ustaleń faktycznych wynika natomiast, że zasadniczym celem działania brata skarżącej było uwolnienie się od odpowiedzialności związanej z zabezpieczeniem hipotecznym obciążającym jego nieruchomości. Innymi słowy jego zamiarem było uwolnienie się od ciężącego na nim obowiązku (*causa solvendi*), a nie wola nieodpłatnego przysporzenia innego podmiotu. W niniejszym kontekście warto zwrócić uwagę, że *causa donationis* jest nie tylko istotnym elementem samej umowy darowizny, ale również konieczną przesłanką ważności tej czynności prawnej (Bączyk & Stecki, 2018, s. 368), której brak może stanowić o sprzeczności dokonanej czynności z ustawą (zob. Trzaskowski, 2021).

Z podobną argumentacją można spotkać się w orzecznictwie. Uznaje się, że umowa darowizny stanowi czynność prawną, w której *causa* przysporzenia nie tylko wpływa na ważność umowy, ale musi być również wyraźnie określona w jej treści. Brak takiego wskazania skutkuje nieważnością czynności, co podkreśla jej kauzalny charakter zarówno materialnie, jak i formalnie⁷. Biorąc zatem pod uwagę zamierzony oraz realnie osiągnięty cel gospodarczy spornego świadczenia, nie jest możliwe zakwalifikowanie go jako darowizny w rozumieniu przepisów Kodeksu cywilnego. Na marginesie rozważań dotyczących subrogacji i jej wpływu na możliwość powstania obowiązku podatkowego w podatku od spadków i darowizn należy zwrócić uwagę, że podatkowiczka podnosiła w odwołaniu od decyzji organu I instancji, że jej bratu przysługuje w stosunku do niej roszczenie o zwrot spłaconej kwoty. Organ uznał jednak tę okoliczność za niemającą znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, wskazując, że ani podatkowiczka nie zobowiązała się do zwrotu przelanych środków pieniężnych, ani jej brat nie rozważał kwestii podjęcia kroków mających na celu zwrot poniesionego wydatku. Na brak zamiaru wyegzekwowania zwrotu spłaconych zaległości kredytowych w ocenie organu wskazuje ponadto okres, jaki upłynął od dokonania przelewu.

Niestety Sąd w uzasadnieniu nie odniósł się w żaden sposób do przedstawionej przez organ argumentacji. W ocenie

autorów nie zasługuje ona na aprobatę. Wstąpienie w prawa wierzyciela na podstawie art 518 § 1 pkt 1 k.c. następuje bowiem z mocy samego prawa i nie wymaga żadnych działań ani ze strony osoby trzeciej nabywającej wierzytelność, ani dłużnika. Z przyczyn opisanych powyżej samo przejście wierzytelności przez brata skarżącej wykluczało natomiast kwalifikację poniesionego przez niego wydatku jako darowizny. Nie ma znaczenia czy wierzytelność została ostatecznie zaspokojona.

Można by stanowisko organu traktować jako argumentację wskazującą, że w niniejszej sprawie doszło do zwolnienia z długu. Gdyby tak jednak było, to wciąż spłata dokonana przez brata skarżącej nie powodowałaby powstania obowiązku podatkowego w podatku od spadków i darowizn. W postępowaniu dowodowym organy podatkowe musiałyby zatem wykazać, że po subrogacji doszło do umowy zwolnienia z długu, o której mowa w art. 508 k.c. I zawarcie tej umowy mogłoby ewentualnie stanowić przedmiot opodatkowania w podatku od spadków i darowizn, pod warunkiem, że zwolnienie dokonane byłoby nieodpłatnie. Należy jednak podkreślić, że zwolnienie musi być przez dłużnika przyjęte (art. 508 k.c.). Innymi słowy i w tym przypadku niezbędne byłoby ustalenie treści oświadczeń woli stron, w tym oświadczenia skarżącej o przyjęciu zwolnienia.

Uwagi końcowe

Uczestnicy obrotu prawnego dysponują stosunkowo szeroką swobodą w zakresie kształtowania treści stosunków cywilnoprawnych powstających w drodze umowy (Hanusz, 1998,

s. 36). Z niniejszej autonomii – jak się wydaje – chciał skorzystać brat skarżącej, tytułując dokonany przelew darowizną. Autonomia stron nie jest jednak nieograniczona. Tym samym skutki podatkowe zdarzeń cywilnoprawnych powinny odnosić się do ich realnej treści, a nie pozoru niejednokrotnie kształtowanego przez podatników bądź ich kontrahentów. Dlatego też niezbędne jest przestrzeganie dyrektyw wynikających z zasady prawdy materialnej również w zakresie prawidłowej kwalifikacji zdarzeń cywilnoprawnych stanowiących element podatkowego stanu faktycznego. W szczególności zaś organy podatkowe mają obowiązek oceniania na podstawie całego zebranego materiału dowodowego, czy dana okoliczność została udowodniona. W analizowanym przypadku ocena była fragmentaryczna i nie uwzględniała istotnych dla sprawy okoliczności faktycznych (braku oświadczenia woli o przyjęciu darowizny czy też subrogacji i jej realnych skutków).

Podsumowując, w sprawie będącej przedmiotem rozstrzygnięcia skarżąca nie otrzymała przysporzenia majątkowego polegającego na zmniejszeniu jej pasywów majątkowych. W niniejszej sprawie nie została bowiem zawarta umowa darowizny. Z uzasadnienia wyroku nie wynika również, aby między skarżącą a jej bratem doszło do jakiegokolwiek czynności prawnej, która mogłaby podlegać opodatkowaniu. Biorąc pod uwagę funkcjonujące w doktrynie podziały zdarzeń cywilnoprawnych, należy uznać, że świadczenie spełnione przez brata skarżącej stanowi czynność faktyczną, która w związku z istniejącym stanem faktycznym wywołała ustawowe następstwa, o których mowa w art 518 k.c. (zob. Wolter, i in., 2020, s. 149–150, 341, 425).

Przypisy/Notes

¹ Wyrok NSA z 30.11.2016 r., II FSK 3560/14, LEX nr 2199033.

² Art. 4 ustawy z dnia 29.08.1997 r., Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2383 ze zm.).

³ Zob. art. 217 Konstytucji RP (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁴ Art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 28.07.1983 r. o podatku od spadków i darowizn (t.j. Dz.U. z 2024 poz. 596) – dalej: u.p.s.d.

⁵ Ustawa z dnia 23.04.1964 r., Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1610 ze zm.) – dalej: k.c.

⁶ Wyrok NSA z 17.05.2006 r., II FSK 716/05, LEX nr 282605.

⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z 7.10.2020 r., sygn. akt V CSK 603/18, LEX nr 3061038.

Bibliografia/References

- Bączyk, M., & Stecki, L. (2018). Darowizna. W: J. Rajski (red.), *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*. Tom 7. C.H.Beck.
- Dębowska-Romanowska, T. (2010). *Prawo finansowe*. C.H.Beck.
- Gawlik, Z. (2014). Komentarz do art. 888 k.c., uwaga 1. W: A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część szczególna* (wyd. 2). Wolters Kluwer.
- Hanusz, A. (1998). Zasada autonomii woli stron stosunków cywilnoprawnych w świetle prawa podatkowego. *Państwo i Prawo*, (12).
- Mastalski, R. (1985). Obowiązek podatkowy i zobowiązanie podatkowe. W: M. Weralski (red.), *System instytucji prawno-finansowych PRL. Tom III. Instytucje budżetowe*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Mularski, K. (2022). Komentarz do art. 890 KC. W: M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny. Tom III. Komentarz do art. 627–1088* (wyd. 3). C.H.Beck.
- Nykiel, W. (2003). Norma prawa podatkowego a elementy konstrukcji podatku. Wybrane zagadnienia. W: A. Gomulowicz, & J. Małecki (red.), *Ex iniuria non oritur ius. Księga ku czci Profesora Wojciecha Łączkowskiego*. Printer.
- Pasternak, R. (2015). Glosa do wyroku NSA z dn. 31 maja 2012 r., I FSK 1375/11. *Orzecznictwo Sądów Polskich*, (7–8).
- Popławski, M. (2024). Komentarz do art. 4 o.p. W: L. Etel (red.), *Ordynacja podatkowa. Tom I. Zobowiązania podatkowe. Komentarz aktualizowany*. LEX /el.
- Radwański, Z., & Olejniczak, A. (2020). *Zobowiązania – część ogólna*. C.H.Beck.
- Radwański, Z., & Panowicz-Lipska J. (2019). *Zobowiązania – część szczegółowa*. C.H.Beck.
- Sokołowski, K. P. (2009). Rozważania nad czynnościami przysparzającymi, odpłatnymi i nieodpłatnymi. *Przegląd Sądowy* (7–8).
- Trzaskowski, R. (2021). Komentarz do art 58, uwaga 65. W: J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna* (cz. 2). Wolters Kluwer.
- Wolter, A., Ignatowicz, J., & Stefaniuk, K. (2020). *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*. LexisNexis.

Dr Rafał Pasternak

Starszy wykładowca w Zakładzie Prawa Finansowego i Podatkowego w Kolegium Prawa Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie.

Dr Rafał Pasternak

Senior lecturer at the Division of Financial and Tax Law at the College of Law of the Kozminski University in Warsaw.

Magda Kacprzak-Waśkowska

Studentka V roku prawa Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie. Corocznie nagradzana stypendium dla najlepszych studentów przez Rektora Akademii Leona Koźmińskiego. Konsultantka podatkowa w obszarze podatku od towarów i usług.

Magda Kacprzak-Waśkowska

Fifth-year law student at the Kozminski University in Warsaw. Awarded annually with a scholarship for the best students by the Rector of the Kozminski University. Tax consultant in the area of VAT.

Marta Kost

Studentka V roku prawa, laureatka konkursów z zakresu prawa cywilnego oraz dotyczących ochrony danych osobowych.

Marta Kost

Fifth-year law student, winner of competitions in the field of civil law and personal data protection.

NOWOŚĆ**Dominika Choroś-Mrozowska**

WSPÓŁCZESNE RELACJE HANDLOWE MIĘDZY UNIĄ EUROPEJSKĄ A CHINAMI W ŚWIELE LIBERALIZACJI I UJAWNIONYCH PRZEWAG KOMPARATYWNYCH

Książka stanowi kompleksowe opracowanie, w którym szczegółowej analizie poddano złożone relacje handlowe między dwiema potęgami gospodarczymi – Unią Europejską i Chinami. Autorka skrupulatnie bada czynniki wpływające na wymianę handlową między tymi regionami, uwzględniając procesy liberalizacji oraz ujawnione przewagi komparatywne. Publikacja nie tylko dostarcza podstaw teoretycznych, ale również zawiera szczegółowe analizy empiryczne, które umożliwiają lepsze zrozumienie skomplikowanych relacji między Unią Europejską a Chinami. Dzięki zastosowaniu modelu grawitacji książka pozwala na identyfikację czynników kształtujących wzajemny handel analizowanych regionów, co czyni ją ważnym źródłem wiedzy dla teoretyków ekonomii, badaczy stosunków międzynarodowych oraz praktyków biznesu.

Dominika
Choroś-Mrozowska

Współczesne relacje handlowe między Unią Europejską a Chinami

w świetle liberalizacji i ujawnionych
przewag komparatywnych

POLSKIE
WYDAWNICTWO
EKONOMICZNE

Więcej informacji na stronie
www.pwe.com.pl